

የ ቅ ዱ ሳ ት መ ጻ ሕ ፍ ት አ መ ጣ ጥ ታ ሪ ክ
(በጎሩይ ጽጌ ተዘጋጀ 1971-1979 ዓ.ም.)

መጽሐፍ ቅዱስ ምንድነው?

መጽሐፍ ቅዱስ የሚለው ቃል ከግሪኩ ቢብልያ ማለትም “መጽሐፍት” ከሚለው ቃል የተገኘ ነው። ይህ ስም ቀስ በቀስ እየተለመደ መጥቶ በተለይ ከ2ኛው መቶ ዓመት ወዲህ ቋሚ የቅዱሳት መጻሕፍት መጠሪያ ሆነ። (1 መቃቢያን 12:9)

“መጽሐፍ ቅዱስ” ስንል በእግዚአብሔር ዕቅድ ትውልድ ሁሉ እንዲመራበት በመጽሐፍ ስፍር የተላለፍልን የእግዚአብሔር ቃል ማለታችን ነው። (ሮሜ 14:4፤ 1 ቆሮ 10:6-11፤ 1 ጢሞ 3:14-15)

በዚህ ዓይነት ብሉይና ሐዲስ ተብለው የሚጠሩትን ቅዱሳት መጻሕፍት ባንድ ላይ “መጽሐፍ ቅዱስ” እንላቸዋለን። በሌሎች የሃይማኖት ክፍሎችም “ቅዱሳት” ተብለው የሚጠሩ መጻሕፍት አሉ። ለክርስቲያኖች ግን አንድ ብቻ እውነተኛ “ቅዱስ” የሕይወት መጽሐፍ አለ። እርግጥ ነው መጽሐፍ ቅዱስ “የተሳሳተ መጽሐፍ ነው” በማለት በኢሉማንያን ብዙ ነቀፋና ጥርጥር የተሰነዘረበት እስከ ዛሬም የሚሰነዘርበት መጽሐፍ ነው። ይሁንና መጽሐፍ ቅዱስ እውነኛና ትክክለኛ መጽሐፍ ለመሆኑ ዘመናዊ ሳይንስ እንኳ እየመሰከረለት ነው። በተለይም በየጊዜው የሚገኙ የአርኪሎጂ ታሪካዊ ማስረጃዎች ዋና ምስክር ሆነዋል።

መጽሐፍ ቅዱስ በእግዚአብሔር መንፈስ የተጻፈ ሕያው ቃል ነው፤ (ኤር 35:2፤ ሕዝ 1:3፤ 2ጢሞ 3:16-17፤ 2 ጴጥ 1:21) በዚህ ዓይነት ምንም ጸሐፊዎቹ ከሰው ያልተለዩ ባይሆንም መንፈስ ቅዱስ በሰጣቸው መገለጥ እየተመሩ መጻሕፍትን ጽፈዋል።

የጸሐፊዎቹ ብዛት የብሉይ ኪዳን 40፤ የሐዲስ ኪዳን 8 ያህል ነው። መጻሕፍቱ የተጻፉበት ዘመን ብሉይ ኪዳን ከ1400-400 ዓ.ዓ. ሲሆን ሐዲስ ኪዳን ከ45-96 ዓ.ም. ባሉት ዓመታት ውስጥ ነው።

ይህን በሚያህል የተራራቀ ዘመን መካከል በማይተዋወቁ ሰዎች ተጽፈው እንደ ዓላማና መልእክት መያዛቸው መጽሐፍ ቅዱስን እውነተኛ ከሚያደርጉት ማስረጃዎች እንዱ ነው።

ሌሎች በርካታ የሃይማኖት መጻሕፍት አሉ፤ ይሁንና እንደ መጽሐፍ ቅዱስ የእውነት ቅደም ተከተል፤ የታሪክ እድገት፤ ወይም ጥላን የላቸውም። መጽሐፍ ቅዱስ ሥልጣን ያለው የሚሠራ ሕያው ቃል ነው። እግዚአብሔር በቃሉ የሚናገረውን ይፈጽማል፤ በፍጥረት ታሪክ እንደምናየው “ይሁን” አለ ሆነም። (መዝ 3:6-9፤ ኢሳ 55:11፤ ዕብ 4:11) ስለዚህ ነው በቃሉ ለሕዝቡ የሰጣቸው ተስፋዎች ሁሉ ይሆናሉ ብለን የምናምነው።

ቅዱሳት መጻሕፍት ወደ እኛ እንዴት ደረሱ?

ይህ ጽሑፍ የተዘጋጀው ቅዱሳት መጻሕፍትን ማን ጻፋቸው? እንዴት ተጻፉ? መቼ? የት? ለምን? የሚሉትን የቲሎሎጂ ጥያቄዎች ለመመለስ ሳይሆን በመሠረታዊዎቹ ቋንቋዎች ከተጻፉ በኋላ ይህን ሁሉ ዘመን እንዴት ኖሩ? ወደ እኛ እንዴት ደረሱ? የሚሉትን ታሪካዊ ጥያቄዎች ለመመለስ ያህል ነው። በሌላም በኩል የቅዱሳት መጻሕፍት አመጣጥ በጣም ሰፊ ታሪክ በመሆኑ በዚህ አጭር ጽሑፍ በዝርዝር መግለጽ የማይቻል በመሆኑ ለመግቢያ ያህል ብቻ ባጭር ባጭሩ ተጠቅሷል።

የአይሁድ መጻሕፍት ዝርዝር (ካነን)

አይሁዶች 39ኙን የብሉይ ኪዳን መጻሕፍት በሦስት ዋና ዋና መደብ ይከፍሏቸዋል። (ሉቃ 24:44) ጠቅላላ የመጻሕፍቱ ዝርዝር 24 ነው፤ ምክንያቱም እኛ በሁለት ክፍል የምናውቃቸውና የደቂቀ ነቢያት መጻሕፍት (ከሆሴዕ-ሚልክያስ) ስለሚታጠፉ ነው። ጠቅላላ ዝርዝሩ እነሆ፡

1. ብሔረ ኦሪት - ከዘፍጥረት እስከ ዘግግም
2. ነቢያት - ሀ. የቀድሞ ነቢያት - ኢያሱ፣ መሣፍንት፣ ሳሙኤል፣ ነገስት
 - ለ. የኋለኛች ነቢያት - ኢሳያስ፣ ኤርሚያስ፣ ሕዝቅኤል፣ ደቂቀ ነቢያት
3. ጸሐፊች - ሀ. መዝሙረ ዳዊት፣ ኢዮብ፣ ምሳሌ፣ ዜና መዋዕል፣ ዕዝራና ነህምያ
 - ለ. ጥቅሎች - ሩት፣ መኃልየ መኃልያ፣ ሰቆቃው ኤርሚያስ፣ መክብብ፣ አስቲር ዳንኤል።

የብሉይ ኪዳን መጻሕፍት ዝርዝር (ካነን)

ካነን “እውነተኛና ትክክለኛ ናቸው” በማለት ቤተ ክርስቲያን እንደ እግዚአብሔር ቃል የተቀበለቻቸው የቅዱሳን መጻሕፍት ዝርዝር ነው።

ስለዚህ ቅዱሳን መጻሕፍት ትክክለኛ ናቸው ተብለው በመመረጥ ተቀባይነት አግኝተው ባንድ ጥራዝ የተወሰኑት መጻሕፍት በእንግሊዘኛ ካነን ይባላሉ። ካነን ማለት በግሪክኛ መለኪያ፣ ዘንግ (መመዘኛ) ማለት ነው። እንደምናውቀው የአይሁድ መጻሕፍት እስከ ዛሬ ብሉይ ኪዳን ብቻ ነው። እነርሱ የተቀበሏቸው መጻሕፍት 39 ብቻ እንደ ሆኑ የታወቀው ታሪክ ጸሐፊዎቻው የሲፈስ ይገልጻል።

አላይ እንደተገለጠው በአይሁድ ካነን 39ኙ የብሉይ ኪዳን መጻሕፍት ብቻ ይገኛሉ። ካነናቸውም የተወሰነው ከክርስቶስ ልደት በሬት ሲሆን፤ በ400ዎቹ የዝምታ ዓመታት ውስጥ እንደተጻፉ የሚገመቱ ዛሬ “አዋልድ” የምንላቸው መጻሕፍት መባዛትና የአዲስ ኪዳን መጻሕፍት መፈጠር ስላሳሰባቸው እንደገና በ90 ዓ.ም. ገደማ ጉባኤ አድርገው የቀድሞዎቹን አጽንተው አዋልዱን እንዳወገዙ ይተረካል። ይሁንና አዋልዱን በካነናቸው የጨመሩ በስደት የሚኖሩ የነበሩ የአሌክሳንደሪያዎቹ አይሁድ አንጂ ዋናቹ አይሁድ ተቀብለዋቸው አያውቁም። በዚህም መሠረት የብሉይ ኪዳን መጻሕፍት 39፤ የአዲስ ኪዳን 27፤ ትክክለኛ የእግዚአብሔር ቃል ናቸው በመባል በፕሮቴስታንት አብያተ ክርስቲያናት ዘንድ ተቀባይነት አግኝተዋል።

የአዋልድ መጻሕፍት

አስቀድሞ በአይሁድ ዘንድ ስለ መጻሕፍቱ ቁጥር ምንም ጥርጥር አልነበረም። ጌታም ሆነ ሐዋርያት በትምህርታቸው እንዲህ ዐይነት ችግር አላነሱም ነበር። (ማቴ. 21:42፤ ማር 14:49፤ ሉቃ. 24:32፤ ሐሥ. 10:24፤ 15:14) እነዚህ መጻሕፍት በጥንቱ የዕብራይስጥ ትርጉም አይገኙም። ነገር ግን ተበታትነው ይኖሩ በነበሩ የግሪክ ተናጋሪ አይሁድ አንደተጻፈ ይገመታል። መጻሕፍቱ የተዛባ የታሪክ አቀራረብ የሐሳብ መቃረንም አላቸው። እነዚህን መጻሕፍት ዛሬም ቢሆን አይሁድ አይቀበሏቸውም።

እነዚህን መጻሕፍት በ363¹ ዓ.ም. በሎዶቅያ የተደረገው ጉባኤ አውግዞአቸው... አዋልድ (አፖክሪፋ) የተሰወረ ማለት ሲሆን ይህን ስያሜ የሰጣቸው ቅዱስ ጀርም ነው። ከሌሎች ቅዱሳን መጻሕፍት ጋር በአንድ ጥራዝ ዕድል ያገኙትም በ3ኛው ዓ.ዓ. በሴፕቱጂንት እና በ 420 ዓ.ም. (ቩልጋታ) በሚባለው ላቲን ትርጉም ነው። ይሁንና የካቶሊካውያን ጉባኤ በ1546 ትሬገንት

¹ በዚህ ጽሑፍ የተጠቀሱት ዓመተ ምሕረቶች በሙሉ አ.አ.አ. ናቸው።

ላይ ባደረገው ስብሰባ ከአዋልድ ሰባቱንና በአሉት ላይ ተጨማሪ ምዕራፎችንና ቁጥሮችን ብቻ ከሌሎች ጋር አንዲቆጠሩ በመወሰኑ በእነሱ ካነን የመጻሕፍቱ ቁጥር 73 ነው። የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ቤተ ክርስቲያን ደግሞ ሌሎች የኦርቶዶክስ አብያተ ክርስቲያናት ከሚቀበሏቸው 79 በላይ ሄናክና ኩፋሌ የሚባሉትን በመጨመር (በሲናዶስ ውሳኔ ባይሆንም) የምትገለገልባቸው 81 መጻሕፍት ናቸው።

ከካቶሊካዊት ከሌሎች የምስራቅ ጥንታውያን አብያተ ክርስቲያናትና ከኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋህዶ ቤተ ክርስቲያን በቀር የፕሮቴስታንት አብያተ ክርስቲያናት ሁሉ ስድሳ ስድስቱን ብቻ ይቀበላሉ። ፕሮቴስታንቶች ከአዋልድ መፃሕፍት መካከል አንዳንዶቹ እንደ መልካም ሃይማኖታዊ ሥነ ጽሁፍ ሊቆጠሩ ቢችሉም ከቅዱሳን መጻሕፍት እኩል ሊታዩ አይችሉም በማለት አይቀበሏቸውም።

የአዲስ ኪዳን ካነን

የአዲስ ኪዳን መጻሕፍት ተጽፈው የወጡት ከ50- 100 ዓ.ም. መካከል እንደሆነ ይታመናል። ሁሉም ተጠቃለው በአንድ ጥራዝ እስኪታወቁ ግን ረዘም ያሉ ዓመታት ወስደባቸዋል።

በሐዋርያት ዘመንና ከእነርሱም በኋላ በነበሩት ጥቂት ትውልዶች ዘንድ ዋና መገልገያ የነበሩት የብሉይ ኪዳን መጻሕፍት ብቻ ቢሆኑም የአዲስ ኪዳን መጻሕፍትም (1ጢሞ. 5፤18) በመጀመሪያው ሁለት ሶስት መቶ ዓመታት ላይ ትጽፈው የነበሩትና ገና በመጻፍም ላይ የነበሩ መጻሕፍት ቁጥር በርካታ ስለነበር ከሁለተኛው መቶ ዓመት ጀምሮ ትክክለኛቹን መጻሕፍት ለይቶ የመወሰኑ ተግባር ክርክር እያሰነሳ ሄደ። ክርክሩም በየአትጣጫው እየሰፋ ሳይሰክን እስከ 4ኛው መቶ ዓመት ማብቂያ ድረስ ቆይቶአል።

ከሐዋርያት ዘመን በኋላ በሰማቸው አያሌ መጻሕፍት ተጽፈው ነበር። ቀደም ሲል የአዲስ ኪዳን መጻሕፍት በየአብያተ ክርስቲያኑ እየተነበቡ ይዞሩ ስለነበር፤ ሐሳውያን ትምህርታቸውን ለማስፋፋት አያሌ መጻሕፍትን ያወጡ ነበር። ከዚህም የተነሳ የትክክለኛቹን መጻሕፍት ዝርዝር ለመወሰን ማከራከሩ አልቀረም። ለመጨረሻ ጊዜ ውሳኔው የጸናው በ325 ዓ.ም. በኒቅያ ጉባኤና በ397 ዓ.ም. በካርቲጅ ጉባኤ ላይ ነው። የካርቲጅ ጉባኤ የመጻሕፍቱን አቀማመጥ ቅደም ተከተልም የወሰነ ነው።

ወደ ዕብራውያን ሰዎች፤ የኢፕሮስ የዮሐንስና የይሁዳ መልእክታት በአንዳንድ አገር ሻ ባለመታወቃቸው የጸሐፊዎቹ ማንነት በውል ባለመታወቁና መልእክታቸው በሌሎች አጠራጣሪ ጽሁፎች (አዋልድ) ውስጥ ተጠቅሰው በመገኘታቸው ጥርጥርና ክርክር በማሥነሳቱ እስከ 220 ዓ፤ም፤ ድረስ በአንዳንዶች ዘንድ ተቀባይነት ሳያገኙ ቆይተው ነበር።

2ኛ ጲጥ. 3፤16 የመሳሰሉት ጥቅሶች እንደሚጠቁሙን የአዲስ ኪዳን መጻሕፍት ከብሉይ ኪዳን መጻሕፍት ሥልጣን እኩል መቆጠር የጀመሩት በሐዋርያት ዘመን ጀምሮ ነው። በጥንት የቤተ ክርስቲያን አባቶች ጽሑፎች ትምህርትና በሌሎች ጸሐፊዎች ዘገባ እንደሚታየው ወንጌላትና መልዕክታት ቀደም ሲል ጀምሮ በአብያተ ክርስቲያናት ሕይወት ሥር መስደዳቸውን እንረዳለን። (ቅዱሳን መጻሕፍት) የሚለው ስያሜ ቀደም ለብሉይ ኪዳን ብቻ የተሰጠ ነበር። (ሮሜ 1፤2) ከ2ኛው መቶ ዓመት በኋላ ግን የአዲስ ኪዳንም መጠሪያ ሆነ።

የመጻሕፍቱ ካነን እንደተወሰነ (የሐዋርያት የሃይማኖት መገለጫ) የሚባለውም ጽሁፍ ወጣ። ጽሁፉ በሐዋርያት ተጽፎ ሳይሆን ትምህርታቸውንና እምነታቸውን የያዘ አስተዋጽዖ ነው

ተብሎ ስለሚታመንና ለአዲስ አማንያን ማስተማሪያ ጠቃሚነት ስላለው በሁሉም ዘንድ ተቀባይነት ሊያገኝ ችሏል።

የምዕራፎችና ቁጥሮች መከፋፈል

ጥንት አይሁድ ለጥናትና ለንባብ በሚያመች ሁኔታ ብሉይ ኪዳንን ይከፋፈሉ ነበር። ቅዱሳን መጻሕፍት ሲጻፉ በምዕራፍና በቁጥር የተከፋፈሉ አልነበሩም። ስለሆነም የጥንት አባቶች ይህንን ዓላማ የተሳካ ለማድረግ ዛሬ እንደምናየው ለጥናትና ለማስታወስ አመቺ በሆነ መንገድ ከፋፍለው አስተላልፈውልናል።

በምዕራፎች የከፋፈለልን Stephen Langton የተባለ የካንተር በሪ ሊቀ ጳጳስ የነበረ ሰው በ13ኛው ክ.ዘ. ላይ ነው። እንዲሁም Robert Stephanus የተባለ ፈረንሳዊ ሰው በቁጥሮች ከፋፍሎ በ1551 ላይ አሳተመው።**

የጥንት ትርጉሞች

መቼም የመጀመሪያዎቹ የቅዱሳን መጻሕፍት ቅጂዎች (ኦሪጅናል) በሙሉ እንደጠፉ የታመነ ነው። ይሁንና ለመጽሐፍ ቅዱስ ትርጉም ሥራ መሠረታዊ ማመሳከሪያዎች ናቸው የሚባሉ የጥንት ትርጉሞች በበርካታ ቋንቋዎች ይገኛሉ። (ዕብራይስጥ፣ ግሪክ፣ ላቲን፣ሲሪያክ)

ከእነዚህ ውስጥ ከኦሪጅናል ከሚቆጠሩት ዋና ዋና ጥንታዊ ቅጂዎች የሚከተሉት ይገኛሉ፦

1. ኮደክስ ሳይናይቲክስ (The Codex Sinaiticus) በ4ኛው መቶ ዓመት እንደተጻፈ የሚታመን፤ በ1933 ዓ.ም፤ ከራሽያ ተገዝቶ በብሪቲሽ ሙዚየም የሚገኝ (ግሪክኝ) ነው።
2. ኮደክስ አሌክሳንድሪንስ (The Codex Alexandrinus) በ5ኛው መቶ ዓመት የተቀዳ ብሪቲሽ ሙዚየም የሚገኝ ግሪክኝ ነው።
3. ኮደክስ ቫቲካኑስ (The Codex Vaticanus) በቫቲካን ቤተ መጻሕፍት የሚገኝ በ4ኛው መቶ ዓመት የተጻፈ (ግሪክኛ) ነው።

የሙት ባህር ጥቅሎች (The Dead Sea Scrolls)

በ 1947-52 ዓ.ም. ውስጥ ከሙት ባሕር በስተምዕራብ በሚገኝ ምድረ በዳ የኩምራን ዋሻዎች በሚባሉ ሥፍራዎች ውስጥ የተገኙ የዕብራይስጥ አረማይክና ግሪክ ቅጂዎች ናቸው።

እነዚህ ቅጂዎች እስከ ዛሬ ከተገኙ የአርኪዎሎጂ ውጤቶች ከፍተኛ አድናቆት ያተረፉ ናቸው። ምክንያቱም እስከ ዛሬ በሰው አጅ ከሚገኙ የጥንት መጻሕፍት ሁሉ የበለጠ ዕድሜ አላቸው;

መጻሕፍቱ መገኘት የጀመሩት በ1947ዓ.ም. በአጋጣሚ ነው። አንድ የዐረብ እረኛ ፍየል ጠፍታበት ሲፈልግ ወደ አንድ ዋሻ ድንጋይ ሲወረወር በድንገት የሸክላ መሰበር ድምጽ ይሰማል። ጓደኛውን ጠርቶ ወደ ዋሻው ሲገቡ በተሰበረው ማሰር ውስጥ አያሌ የብራና ጥቅሎች በሐር ጨርቅ ተጠቅልለው ያገኛሉ። (ገንዘብ የሚያስገኝ ነገር ነው) ይሉና ወደ ቤተልሌም ከተማ ወሰደው በጭንቅ ለአንድ አቡንና የዩኒቨርሲቲ ፐሮፌሰር በርካሽ ዋጋ ይሸጧቸዋል። በዚያ ወራ አርኪዮሎጂስቶች ይማረኩና ባደረጉት ፍለጋ በእካባቢው ካሉ ብዙ ዋሻዎች እጅግ በርካታ

ቅጂዎች ተገኝተዋል፤ በተደረገውም ጥናት አካባቢው ታሪካዊ የነበረ የገዳም ሥፍራ መሆኑ ታውቋል።

ኢሴንስ (Essens) የሚባሉ ወግ አጥባቂ የአይሁድ ሃይማኖት ክፍሎች በክርስቶስ ዘመን ነበሩ። (በአዲስ ኪዳን አልተጠቀሱም) እነዚያ ጥቅሎች የተገኙት በነርሱ ገዳም ነበር። መጻሕፍቱም ተገለበጡ የሚባለው በእነርሱ ነው።

የተገኙት መጻሕፍት ከመጽሐፈ አስቴር በቀር የብሉይ ኪዳን ክፍሎች በሙሉና አዋልድ መገፈሳዊ ታሪኮች መዝሙራት ኮሚንታሪዎች ስለ ገዳማቸው የተጻፉ ታሪኮች ወዘተ. ናቸው። ቆይቶም እረኞቹ በጥቂት ብርች ለአቡነ የሸጧቸው መጻሕፍት የአሥራኤል መንግሥት በዩኤስ 250,000 ዶላር ገዝቶ (እንደ ታላቅ ቅርስ) አስቀምጧቸዋል። ሌሎች መጻሕፍት በክፊል በዮርዳኖስ መንግሥት እጅ ነበሩ።

የ ል ዩ ል ዩ ት ር ጉ ሞ ች ታ ሪ ክ

1. ግሪክ LXX (ሰባሊቃናት)

የብሉይ ኪዳን መጻሕፍት መጀመሪያ የተጻፉት በዕብራይስጥ መሆኑ ለሁላችን ግልጽ ነው። ከባቢሎን ምርኮ በኋላ ደግሞ በ6ኛው ዓ.ዓ ላይ አይሁድ ቋንቋቸውን በመርሳታቸው መጀመሪያ በቃል ቆይቶ በስድ ትርጉም (ፓራፍሬዝድ) ሆኖ በአረምኛ ማለትም በአሶራዊያን ቋንቋ እንደተተረጎመላቸው ይተረካል። (1 ነገ 18:26፤ ነህ 8:8) አዲስ ኪዳንም በግሪክኛ ቋንቋ ይጻፍ እንጂ አልፎ አልፎ የአረምኛ ቃላት የሚገኙበት ሲሆን ጌታ ኢየሱስም በአርማይክኛ ጭምር እንዳስተማረ ይታመናል። ይሁንና የታወቀው የመጀመሪያው ግሪክኛ ትርጉም ሴፕቱአጂንት (የ70 ሊቃናት ትርጉም) የሚባለው ነው።

በግሪክ የግዛት መስፋፋት ዘመን የግሪክ ባህል ቋንቋና ሥልጣኔ በመስፋፋቱ ተበታትነው ይኖሩ የነበሩ አይሁድ የግሪክኛ ቋንቋ ተናጋሪ ሆነው ስለነበር በአሌክሳንደሪያ የነበሩ የግሪክኛ ተናጋሪ አይሁድ ተረጎሙት የሚል ነው። (አዋልድም ለመጀመሪያ የታከሉት በዚህ ትርጉም ነው)። ይህ ከተተረጎመበት ምክንያት አንዱ ታሪክ ነው፤ በሌላ በኩል ደግሞ በጥሊሞስ ፓቶሎማ ፊላድልፈስ (285-246 ዓ.ዓ) የሚባለው የግብፅ ንጉሥ በአሌክሳንደሪያ ቃላቅ ቤተ መጻሕፍት አቋቁሞ ስለነበር ኤሌዘር የተባለውን የአይሁድ ሊቀ ካህን የአይሁድን የሕግ መጻሕፍት (ብሉይ ኪዳንን) እንዲልክለት ስለጠየቀ፤ ሊቀ ካህኑ ከየነገዱ ሰድስት ሰድስት በድምሩ 72 ሊቃውንት ይልክለትና በ72 ቀናት ተርጉመው ሴፕቱአጂንት (የሰባ ሊቃውንት ትርጉም) በሚባል የሚታወቀውን ትርጉም ሰጡት ይባላል። ለማንኛውም ትክክለኛው መነሻ አይታወቅም እንጂ ቃሉ በሕዝብ ቋንቋ መተርጎሙ ሕዝቡ ትንቢትን በማንበብ የመሲሔን መምጣት እንዲጠባበቅ ረድቷል።

ከክርስቶስ ትንሣኤ በኋላ ሐዋርያት አብዛኛውን ለትንቢት ፍጻሜ ማረጋገጫ እየጠቀሱ የሚያስተምሩት ከዚህ ትርጉም ስለነበር አይሁድ አልወደዱትም ነበር። ስለሆነም ከ1ኛው መቶ ዓመት በኋላ አውግዘውታል።

2. ሱሪስት (ሲሪያክ)

ቋንቋው የሶሪያዊያን ሲሆን ይህ ቋንቋ መጀመሪያ ሙሉ መጻሕፍ ቅዱስ ከተተረጎመባቸው የጥንት ቋንቋዎች አንዱ ነው። ምናልባትም በ2ኛው መቶ ዓመት ላይ ነበር። ትርጉሙም በየጊዜው መሻሻል ተደርጎበታል።

3. ላቲን

በሮማዊያን የግዛት መስፋፋት ዘመን ደግሞ ላቲንኛ የተራው ሕዝብ ቋንቋ እየሆነ በመሄዱ ከ3ኛው መቶ ዓመት በኋላ መጽሐፍ ቅዱስን በየግላቸው በላቲንኛ የሚተረጎሙ ግለሰቦች ተነሡ። ይሁንና በግለሰቦች በየግል የተተረጎሙት አስተማማኝ ሆነው ባለመገኘታቸው ፓፓ ደግሞ የተባሉት የጊዜው የሮማ ቤተክርስቲያን ሊቀ ጳጳሳት (366-384 ዓ.ም.) ቅዱስ ጆርጾም (Jerome 340-420) ለተባለው ታላቅ ሊቅና መነኩሴ ኃላፊነቱን ሰጥተው ከ22 ዓመታት ሥራ በኋላ በ420 ዓ.ም ተጠናቆ ሹልጋታ የተባለው የሮማይስጥ (ላቲንኛ) ትርጉም ወጣ።

ከዚህም ጋር የአዋልድ መጻሕፍት ጭምር ታክለው ወጥተዋል። ይህ ትርጉም በየዘመኑ መጠነኛ መሻሻል ቢደረግበትም እስከ ዛሬ ድረስ የካቶሊካዊት ቤተ ክርስቲያን ሕጋዊ መጽሐፍ ቅዱስ ነው ተብሎ ይቆጠራል።

4. ሌሎች

ከ2ኛው መቶ ዓመት በኋላ በሌሎች ቋንቋዎች የመጽሐፍ ቅዱስ የትርጉም ሥራ መስፋፋት ጀመረ። ቅብጥ (ኮፕቲክ)፣ ጎቲክ፣ ጂኦርጂያን፣ ግዕዝ የመሳሰሉት በመጀመሪያዎቹ መቶ ዓመታት ውስጥ ከተተረጎሙት ናቸው። ከዚህም በኋላ አርመንኛ፣ ኑብያን ወዘተ ቀጠሉ።

5. የእንግሊዝኛው መጽሐፍ ቅዱስ ትርጉሞች

ወንጌል ወደ እንግሊዝ አገር የገባው በ4ኛው መቶ ዓመታት ውስጥ መሆኑ ቢነገርም በአንዳንድ ግለሰቦች አልፎ አልፎ የቅዱሳት መጻሕፍት ክፍሎች ከመተርጎማቸው በቀር በላቲን ሲነገር ቆይቶ የመጀመሪያው የእንግሊዝኛ ትርጉም የወጣው ጆን ዊክሊፍ (John Wyclif 1329-1384) በተባለ ሰው በ1384 ዓ.ም. ላይ ነው። ይህ ሰው ከሞተ ብዙ ዓመታት በኋላ ትርጉሙና ሥራው ተወግዞ አጥንቱ ከመቃብር ወጥቶ እንዲቃጠል ተፈርዶበታል። (በ1384-ዓ.ም. ሞተ፤ በ1415 ተቃጠለ።)

ዊክሊፍ በትርጉም ሥራው ከመጠላቱ ሌላ ተወግዞ አጽሎ ለመቃጠል የበቃው ምዕመናን ሁሉ የክህነት አገልግሎት መስጠት እንደሚችሉ የክርስቶስ እንጂ የኦብያተ ክርስቲያናት መሪዎች ቃል የበላይነት እንደሌለው ቅዱሳት መጻሕፍት በምዕመናን ዘንድ ሁሉ መዳረስ እንዳለባቸው በመንፈሳዊ ሥልጣን መባለገን በማውገዝ ወዘተ ያስተማራቸው ትምህርቶች ጳጳሳትን በማስቆጣት ነበር። ከዚህም የተነሣ ከእክስፎርድ ዩኒቨርሲቲ የማስተማር ሥራው ታግዶ ነበር።

እንዲሁም በፕራግ ዩኒቨርሲቲ ፕሮፌሰር የነበረው ደጋፊውና ተከታይ ጆን ሔስ (1360-1415) መጽሐፍ ቅዱስን በማሠራጨቱ በቁመው በአሳት ተቃጥሎ እንዲሞት ተፈርዶበታል። ሆኖም በእነ ጆን ዊክሊፍ ተጀምሮ የነበረው የመንፈስ ቅዱስ እንቅስቃሴ በመላው አውሮፓ እየተቆጣጠለ ሄዶ ጀርመን አገር ላይ በእነ ሉተር (1483-1546) ጥሩ ውጤት አስገኝቶአል።

ከዚህም በኋላ የፕሮቴስታንት ንቅናቄ የማይገታ ኃይል ሆነ። እርግጥ ነው በሉተርም ዘመን ዊልያም ቲንደልን (William Tyndale 1494-1536) የመሳሰሉ ሰዎች መጽሐፍ ቅዱስ በመተርጎማቸው ብዙ መክራ ደርሰዋቸዋል።

ይህ ሰው ብርቱ የመንፈሳዊ ተሐድሶ መሪና መጽሐፍ ቅዱስ በተራው ሰው ቋንቋ እንዲዳረስ የተጋደለ ሰው ነበር። በአገሩ (በእንግሊዝ) ስደት ስለበዛበት ወደ አውሮጳ ተሻግሮ የበርካታ ቅዱሳት መጻሕፍትን ትርጉም እያጠናቀቀ በማሳተም አሠራጭቷል። በመጨረሻው ተይዞ ከተሰቀለ በኋላ

እስክራኑ በአሳት ተቃጥሏል። በዚህ መጠን የእንግሊዝኛ ቃል ትርጉም እየተሰፋፋ ሄደ፤ የሚከተሉትም የእንግሊዝኛ ቃዋቂ ትርጉሞችም ወጡ-

ኪንግ ጆምስ ትርጉም (King James Version) በ1611 ዓ.ም. 47 በሚሆኑ ምሑራን የተተረጎመ ነው። በከፍተኛ ጥንቃቄ የተሠራ በመሆኑ እስከ ዛሬ በመላው ዓለም የሚሠራበት ነው።

እር. ኤስ. ቪ (RSV)
ቲኢቪ ትርጉም (TEV) በ1976 ዓ.ም በዛሬው እንግሊዝኛ የተተረጎመ።
ጆሩሳሌም ባይብል (Jerusalem Bible) በ1966 ዓ.ም. በካቶሊካዊት ቤተ ክርስቲያን ምሑራን የተዘጋጀ ዘመናዊ ትርጉም ሲሆን ካቶሊካዊት ቤተ ክርስቲያን የምትቀበላቸውን የአዋልድ መጻሕፍት ጭምር ይዟል።

ኤን. ኤይ. ቪ (NIV) በ1979 ዓ.ም ትርጉሙ ከ10 ዓመት በላይ ፈጅቷል ተርጓሚዎቹ ከልዩ ልዩ ሙያ የተወጣጡ ከ100 በላይ ግለሰቦች ነበሩ።

6. የሚሲዮናውያን እንቅስቃሴ

የተጀመረው ከ16ኛው መቶ ዓመት ወዲህ ቢሆንም በተለይ ከ18ኛው መቶ ዓመት ጀምሮ የአውሮፓ ቅኝ ገዥዎች ግዛታቸውን ለማስፋፋት በአራቱ ማዕዘናት ሲዘምቱ፤ ሚሲዮናውያንም አጋጣሚውን ተጠቀሙበት። እነሱም በየሄዱባቸው አሀጉራት ፣ መጀመሪያ ለቋንቋዎች ፈደላት በማበጀትና ሰዋሰው በመሥራት በብዙ መቶ ልሳናት ቃሉን ለመተርጎም በቅተዋል።

7. የመጽሐፍ ቅዱስ ማሕበራት እንቅስቃሴ መጀመር

ከ19ኛው ምዕተ ዓመት መግቢያ ወዲህ መጽሐፍ ቅዱስ በመተርጎምና በማሰራጨት ከፍተኛውን ምዕራፍ የያዙት መጽሐፍ ቅዱስ ማሕበራት ናቸው።

መጀመሪያ የተመሰረተው የመጽሐፍ ቅዱስ ማሕበር (የእንግሊዝና የውጭ ሀገሮች የመጽሐፍ ቅዱስ ማሕበር) የሚባለው ለንደን ላይ ሲሆን ዘመኑም 1804 ዓ.ም. ነበር። በዚያን ጊዜ መጽሐፍ ቅዱስ የተተረጎመባቸው የዓለም ቋንቋዎችም 72 ያህል ብቻ ነበሩ።

በአሁኑ ጊዜ አብዛኛውን የቅዱሳን መጻሕፍት ትርጉም የሚካሄደው በነዚህ ማህበራትና የአብያተ ክርስቲያን ትብብር ነው። ቅዱሳን መጻሕፍት የተተረጎመባቸው የዓለም ቋንቋዎችም ከ1850 በላይ ደርሷል።

የእንግሊዙ ማኅበር በሀገራችን ቋንቋዎች ቅዱሳን መጻሕፍትን በማተምና በማሰራጨት ለብዙ ዓመታት አገልግሏል። ከ1914 ዓ.ም. ጀምሮም አዲስ አበባ ላይ በኦሪጎል ወኪል ቤት በሚቋቋም ሕንፃ በመሥራትና ቤቱን በማጠናከር አገልግሎት ሰጥቶአል። ከ1972 ዓ.ም. ወዲህ ግን ማህበሩ {የኢትዮጵያ መጽሐፍ ቅዱስ ማኅበር} በሚል ስም ራሱን ችሎ ብሔራዊ ማኅበር ሆኗል። ማኅበሩም የሚመራው ከተለያዩ አብያተ ክርስቲያናት በተመረጡ የቦርድ አባላት ነው። ይህ ብሔራዊ ማኅበር በአሁኑ ጊዜ ከአብያተ ክርስቲያናት ጋር በመተባበር ከ 20 በበለጡ የሀገራችን የብሄረሰብ ቋንቋዎች ቅዱሳን መጻሕፍትን በመተርጎም በማሳተምና በማሰራጨት ምዕመናንን ያገለግላል።**

ሌሎች የመጽሐፍ ቅዱስ ተርጓሚ ማኅበራት

በአሁኑ ጊዜ ከመጽሐፍ ቅዱስ ማኅበራት ሌላ ሌሎች በርካታ የመጽሐፍ ቅዱስ ተርጓሚ ማኅበራት ይገኛሉ። ከእነዚህም መካከል ዊክሊፍ የመ.ቅ. ተርጓሚዎች {WBT} የተባለው አንጋፋ ድርጅት ይገኛበታል።

የኅትመት መሣሪያ የሰጠው አስተዋፅኦ

ከቅዱሳን መፃሕፍት የትርጉም ዕድገት ጋር ላይጠቀስ የማይታለፍ ሌላ ቁም ነገር አለ። ይኸውም፤ የተተረጎሙት መጻሕፍት ባጭር ጊዜና በርካሽ ዋጋ በብዛት ለመስራጫት ያበቃቸው በ15ኛው መቶ ዓመት የኅትመት መሣሪያ መፈለግና ጉዳይ ነው። ከዚያ ዘመን በፊት መፃሕፍቱ ቢተረጎሙም እንኳ በእጅ እየተገለበጡ መዳረስ ስለነበረባቸው ባጭር ጊዜና ሕዝብ ሊገዛ በሚችሉበት ዋጋ ሊዳረሱ አይችሉም ነበር። በ1456 ዓ.ም. ጀርመን ሀገር ላይ የማተሚያ መሣሪያ ሲሠራ ለመጀመሪያ ጊዜ በኅትመት የወጣ (የጉተንበርግ መጽሐፍ ቅዱስ) በመባል የሚታወቀው ላቲንኛ ወይም ቮልጌት የተባለው ነበር።

የቅዱሳን መጻሕፍት ትርጉም በሀገራችን ቋንቋዎች

1. ግዕዝ

የእግዚአብሔር ቃል ቀደም ሲል ከተተረጎመባቸው ጥንታዊያን የዓለም ቋንቋዎች አንዱ ግዕዝ ነው። ይህም የእግዚአብሔር ቃል በቋንቋቸው አስቀድሞ ካገኙት ሀገሮች ኢትዮጵያ እንደ ነች ማለት ነው።

ለመሆኑ ይህ ትርጉም እንደት፤ መቼ፤ በማንሰ ተተረጎመ? ታሪኩ ከታወቀው የወንጌል መልዕክተኛ ቅዱስ ፍሬምናጦስ ይጀምራል።

አድሰዩስ የተባለ የግሪክ ነጋዴ ከጢርስ መርጽዩስ ከፊንቄ (ሐሥ 21:3-7) ሕንድን ለመጎብኘት እንደኛው ፍሬምናጦስ ሁለት ወጣት ዘመዶቹን አስከትሎ በመርከብ ሲጓዝ ኤርትራ ባሕር ወደብ ላይ ሰንቅ ፍለጋ እንዳረፈ እሱንና ሌሎችን የአካባቢው ነዋሪ ደርሶ ይገድላቸዋል። ሁለቱ ወጣቶች ወደ ንጉሠ ይወሰዳሉ። ንጉሡም ንቃታቸውን አይቶ አንዱን ጠጅ አሳላፊው ፍሬምናጦስን ጸሐፊው ያደርገዋል። ቆይቶ ንጉሠ ሲሞት ወደ ሀገራቸው የመመለስ መብት ቢሰጣቸውም ንግሥቲቱ አልጋ ወራሹ እስኪያድግ እንዲረደደት ስለለመነቻቸው ፍሬምናጦስ ይቀራል።

ወንጌልንም የማስተማር ኃላፊነት የሰጠውና ይጀምራል። አልጋ ወራሹን ሌሎችንም ወደ እምነት ይመራል። በመጨረሻም ወደ አሌክሳንደሪያ ሄዶ ለአቡነ ለክትናቲያስ ሁኔታውን ያሰረዳና አቡን እንዲልክ ሲጠይቀው “ካንተ የተሻለ ለአቡንነት የሚበቃ የለም” በማለት ባርኮ ይልከዋል። (ከዚያ ወዲህ የኢትዮጵያ ቤተ ክርስቲያን አቡን ከአሌክሳንደሪያ በመላክ እስከ 1956 ቆይቷል።) ይህ ሰው አባ ሰላሚና ከሳቲ ብርሃን በሚሉት ስሞች በሀገራችን ይታወቃል።

አባ ሰላሚ ቅዱሳን መጻሕፍት ወደ ግዕዝ አልፎ አልፎ እንደተረጎመ ቢጠቀስም በዚህ ረገድ ታዋቂዎቹ ተሰዓቱ (ዘጠኙ) ቅዱሳን የሚባሉት ናቸው። እነዚህ ሰዎች ከልዩ ልዩ ሀገር በደረሰባቸው የሃይማኖት ስደት ምክንያት የመጡ ነበሩ። (ከሶርያ ቁስጥንጥንያ ወዘተ) ተሳቱ ቅዱሳን ወደ ኢትዮጵያ መጡ የሚባለው በ499 ዓ.ም. ላይ ሲሆን፤ ወደ ኢትዮጵያም እንደደረሱ ቀደም ሲል በፍሬምናጦስ የክርስትናን እምነት ተቀብሎ የነበረው የአክሱም መንግሥት የሞቀ መስተንገዶ በማድረግ እንደተቀበላቸው ይገመታል። (እንዳንድ ታሪኮች እንደሚጠቁሙት ወንጌላት አባ ሰላሚ

እንደተረጎመ ስለሚገልጹ የአክሱም ዘመን መንግሥት በሥነ ጽሑፍ የዳበረ እንደነበር ይገመታል።)

ክርስትና ወደ ኢትዮጵያ ገባ የሚባለው በሐዋሪያት ዘመን እንደሆነ ይተረካል። 1ኛው ግምት በሐዋሪያት ሥራ በተጠቀሰው ጆንደረባ ሲሆን 2ኛው “ከሐዋሪያት አንዱ ቅዱስ ማቴዎስ ወንጌልን ሲሰብክ ሰማዕት የሆነው በኢትዮጵያ ነው” የሚባለው ነው። እንዲሁም የንግሥተ ሳባን (ንግሥት አዜብ) ጉብኝት በማስመልከት በሚነገረው ታሪክ (ክብረ ነገሥት) ከሰሎሞን ምኒልክ የሚባል ልጅ እንደተወለደ ባደገ ጊዜ አባቱን ጉብኝቱ ሲመለስ ሌዋዊያን ብሉያትንና ታሶት ይዘው በመምጣት ማስተማር እንደጀመሩ ይነገራል። ይሁንና በ4ኛው መቶ ዓመት ላይ የአክሱም መንግሥት በንጉስ ኢዛና አብርሃ በኦራሲያል ክርስትናን እስከተቀበለ ድረስ የተገኘው ቅርስ የለየለት ጣዖት አምላኪ አረማዊ ሕዝብ እንደነበር ተገልጿል።

ተሰዓቱ ቅዱሳን መጀመሪያ ግብጽ ወርደው የብህትውናን ኑሮ በማጥናት ወደ ኢትዮጵያ ይገባሉ። አክሱም ጥሩ አቀባበል ያደርግላቸውና የግዕዝን ቋንቋና የሕዝቡን ባህል በማጥናት በልዩ ልዩ አቅጣጫ ተሰማርተው ወንጌልን እያስተማሩ ገዳማትንና የገዳምን ኑሮ ሥርዓት መሠረቱ። አብያተ ክርስቲያናትን ተክሉ። በመጨረሻም የእግዚአብሔርን ቃል ትርጉም ከፍጻሜ በማድረስ የጌታን ቃል ከረዥም ዓመታት በፊት በቋንቋቸው ካገኙት አገሮች አንዱ እንደትሆን በመጣር ለኢትዮጵያ ታላቅ ቅርስ ትተው አልፈዋል። የተረጎሙት ምናልባት በየግል ይሆናል ምክንያቱም የግዕዙ ትርጉም ፈሊጥ በጣም የተለያየና ትርጉሙም ብዙ ስሕተት ይገኝበታል ስለሚባል ነው። እነርሱ የተረጎሙት መጽሐፍ ቅዱስ በ14ኛው መቶ ዓመት ላይ መሻሻል ሳይደረግበት አልቀረም።

2. የአማርኛ መጽሐፍ ቅዱስ

የመጀመሪያው የአማርኛ መጽሐፍ ቅዱስ ተርጓሚ አባ ሮሜ ያባላል። ይህ ሰው ትክክለኛ ኢትዮጵያዊ ሰው አባ አብርሃም እንደሆነ ይገመታል። የተማሪ የቋንቋ ሊቅና መነኩሴ የነበረ የጎጃም ተወላጅ ነበር። ዕድገቱና ትምህርቱ ግን በጎንደር ዙሪያ ነበር።

አባ ሮሜ በ29 ዓመቱ በምድረ ግብፅ አቋርጦ ኢየሩሳሌም እንደሄደ በዚያውም ወደ ሶሪያ አርሜንያ ፐርሺያና ሕንድ ድረስ በንግድ ሲዘዋወር እንደቆየ ይነገራል።

ከእነዚህ ሀገሮች ጉብኝቱ በኋላ ወደ ሀገሩ ተመልሶ ጥቂት ከቆየ በኋላ ወደ ካይሮ እንደገና ይሄዳል። በዚህ ጊዜ ዕድሜው ከ50 ሳያልፍ አይቀርም። አባ ሮሜ ካይሮ ሳለ በጠና ታሞ በሞት አፋፍ ላይ ሳለ በግብፅ የፈርንሳይ ምክትል ቆንሲል የነበረ አሰሊን የሚባል ሰው አስታሞ ያድነዋል።

በዚህ ትውውቅ አሰሊን የአባ ሮሜን የሥነ ጽሑፍ ዕውቀትና የቋንቋ ችሎታውን በመገንዘብ (የፋርስ፣ የጣሊያንኛ፣ የግሪክኛ፣ የዕረብኛና የሌሎችም ቋንቋዎች ችሎታ ነበረው) መጽሐፍ ቅዱስን ወደ አማርኛ እንዲተረጎም ያበረታታዋል። አባ ሮሜ ይህን ታላቅ አደራ በመቀበል አሰሊን አስቸጋሪ ቃላትን በማብራራትና አስፈላጊ መረጃዎችን በማቅረብ እየረዳው የትርጉሙን ሥራ በ10 ዓመታት ውስጥ (1808-1818) ለማጠናቀቅ በቃ።

አባ ሮሜ ትርጉሙን እንደጠናቀቀ ኢየሩሳሌምን በድጋሚ ለመጎብኘት በነበረው ጉጉት መሠረት ወደዚያው ተጓዘ። ነገር ግን የሥራ ፍሬውን በጎትመት ላይ ውሎ ሳያይ በ1819 ዓ.ም. ወደ ግብፅ እንደተመለሰ ካይሮ ላይ ዐረፈ።

በሌላ በኩል የእንግሊዝ መጽሐፍ ቅዱስ ማህበር በኢትዮጵያ የብሔረ ስብ ቋንቋዎች የእግዚአብሔርን ቃል አትሞ ለማቅረብ ፍለጋ ያደርግ ነበር። በታህሣሥ 1818 ዓ.ም. ጁዌት (W. Jowett) የተባለ በሜድትራኒያን የChurch Missionary Society ወኪል ወደ ግብፅ እንደሄደ ከአስሊን ጋር ይገናኛሉ። በዚያ ግንኙነት ጁዌት የአማርኛውን ትርጉም ቅጂ ከአስሊን ላይ በ1250 የእንግሊዝ ፓውንድ ገዝቶ ለእንግሊዝ መጽሐፍ ቅዱስ ማህበር ያስረክባል። ማህበሩ የትርጉሙን ጥራት አስመርምሮ ወንጌላትን በ1824 ዓ.ም. አዲስ ኪዳንን በ1829 ዓ.ም. ሙሉውን መጽሐፍ ቅዱስ በ1840 ዓ.ም. ለንደን ላይ አትሞ ወደ ሀገራችን በመላክ ማሠራጨት ጀመረ።

የአባ ሮሜን ትርጉም ማርቲን ፍላድ የተባለ እንግሊዛዊ ሚሰዮናዊ ከሌሎች ኢትዮጵያውያን ጋር ካረመው በኋላ በ1878 ዓ.ም. እንደገና ታትሟል። የሐንስ ክራፕፍ የተባለው ሚሰዮናዊም ከዕብራይስጥ ጋር የማስማሚያ ርማቶች አድርጎበታል።

የ1962 ዓ.ም. ትርጉም

ይህ ትርጉም በአሁኑ ጊዜ በዋና ሥርዓት ላይ የሚገኘው ነው። ትርጉሙ የተዘጋጀው በኢትዮጵያውያንና በሚሰዮናውያን ትብብር በቀድሞው ንጉሥ ኃይለ ሥላሴ ትእዛዝ የተተረጎመ ነበር። ነገር ግን ይህም ደግሞ ለአዲሱ ትውልድ አማርኛው ከባድ እየሆነ በመሄዱ በቅርቡ ትርጉሙ ተጠናቆ ለጎትመት የቀረበ የዛሬው አማርኛ ትርጉም ተዘጋጅቷል። የዚህ ትርጉም አካል የሆነው አዲስ ኪዳን በኢትዮጵያ አቆጣጠር ከ 1973 ዓ.ም. ጀምሮ በሥርዓት ላይ ይገኛል።

3. ትግሪኛ

የትርጉሙ እንቅስቃሴ ከአያሌ ዓመታት በፊት ጀምሮ የነበረ ቢሆንም የብሉይ ኪዳን ትርጉም በየምክንያቶች ሳይጠናቀቅ ኖሮ በቄስ አምባዬ ሀብተእግዚና በአንዲት የሰዊድን ሚሰዮናዊት ተጠናቆ የታተመው በ1956 ነው። ቀደም ሲል የትግሪኛ መማሪያ በ1890 የመዝሙር መጽሐፍና አራቱ ወንጌላት ታተሙ በ1909 አዲስ ኪዳን ታተመ። እንዲሁም ቄስ ተወልደመድኅን የተባሉት ሰው ከመጀመሪያዎቹ ተርጓሚዎች መካከል ከፍተኛ አስተዋጽኦ ያደረጉ ሰው ነበሩ።

ከ1894 ዓ.ም. በፊት የንባብ መማሪያ፣ የመጽሐፍ ቅዱስ ታሪክና ከዘፍጥረት እስከ ሣሙኤል ያሉት መጻሕፍት ገበሬ ኢዎታቲዎስ በተባለ ሰው ተተርጉመው ነበር። (ይህ ሰው በኋላ ወደ ወለጋ ሄደው ወንጌልን ካስፋፉ ስዎች አንዱና ዋናው ነው።)

አዲስ ክለሳ በአሁኑ ጊዜ በመጽሐፍ ቅዱስ ማህበር አማካይነት ከኦርቶዶክስ፣ ካካቶሊክና ከፕሮቴስታንት አብያተ ክርስቲያናት የተወከሉ ተርጓሚዎች የክለሳ ትርጉም እየሠሩ ነው።

4. ኦሮምኛ

ከአናሲሞስ በፊት ዶር. ክራፕፍና ዘነበ በተባለ የአጼ ቴዎድሮስ ጸሐፊ (1870-77) የተተረጎመው የኦሮምኛ ቅዱሳን መጽሐፍት እንደነበሩ ይነገራል። ክራፕፍ በአማርኛው መጽሐፍ ቅዱስ ላይም እርማት ያደረገ የጀርመን ሚሰዮናዊ ነበር።

እነሲሞስ የመጀመሪያው ሰው “ሐይካ” ሲሆን ፍቺው ባጋጣሚ ተርጓሚ ማለት ነው። እነሲሞስ (1856-1931) በኢሉባቦር ክፍለ ሀገር ተወልዶ በአራት ዓመቱ አባቱ ሞተበት።

ብዙ ሳይቆይ ባሪያ ፈንጋዮች ከእናቱ ስርተው ይሸጡትና ስሙ ነሲብ ተባለ። ቀጥሎ በሌሎች ባሪያ ፈንጋዮች ተሰርቆ ተሸጠ።

በዚህ ሁኔታ ለአራት ጊዜ ተሸጠዋል። በመጨረሻም በ1870 ላይ ባንድ ሚሲዮናዊ ነፃ ወጥቶ ሎሌው ይሆናል። በ1872 ላይ በ16 ዓመቱ “እነሲሞስ” በሚል የክርስትና ስም ይጠመቃል። ከ1876-1881 ስዊድን ሀገር ቆይቷል። እነሲሞስ አስቀድሞ የሉተርን ካታሊዝም፣ የሰው ልብ፣ መዝሙራትና ሌሎች መጻሕፍትን ተርጉሟል። ቀጥሎ አስቲር ጋኖ ከተባለች ረዳት ጋር በብዙ ጥረት የተረጎመው አዲስ ኪዳን በ1893 በእምኩሱ ማተሚያ ቤት ታተመ።

ብሉይ ኪዳንን በሰኔ ወር 1897 አጠናቀቀ። በኋላ በሰኔ 1899 በራሱ በእነሲሞስ ተቆጣጣሪነት በቅዱስ ክሪሽና ማ/ቤት ታተመ።

አዲሱ ትርጉም በዛሬው ጊዜ የኦሮምኛ መጻሕፍት ቅዱስ በዘመናዊ ኦሮምኛ አንደገና ተተርጉሞ ለጎትመት እየተዘጋጀ ነው። አዲስ ኪዳን ግን ቀደም ሲል ታትሞ በሥርጭት ላይ ይገኛል።

5. ሌሎች

ቀደም ባሉት ዘመናት በትግረ በአኝዋክኛ በኑኤርኛ በኩናምኛ ቋንቋዎች አዲስ ኪዳንን ተተርጉመው ታትመዋል። በሌሎች በርካታ የብሔረሰብ ቋንቋዎች ደግሞ ልዩ ልዩ የመጻሕፍት ቅዱስ ክፍሎች ተተርጉመው ታትመዋል።

ባሁኑ ጊዜ በኢትዮጵያ መጻሕፍት ቅዱስ ማኅበርና በአብያተ ክርስቲያናት ጥረት ከሃያ በበለጠ የሀገራችን የብሔረሰብ ቋንቋዎች ቅዱሳት መጻሕፍት በመተርጎም ላይ ይገኛሉ። ከእነዚህም ውስጥ ቻህኛ፣ ከምባትኛ፣ ሃድዳኛ፣ ጌደኦኛ፣ ወላይትኛ፣ ጊሚርኛ፣ ሲዳሞኛ፣ አኝዋክኛ፣ ቡርጅኛ፣ ከፍኛ፣ ኩንሶኛ፣ አፋርኛ . . . የመሳሰሉት ይገኙባቸዋል። ከእነዚህም ውስጥ ወላይትኛ፣ ጌደኦኛና ቻህኛ አዲስ ኪዳንን ታትመዋል።

በመጻሕፍት ቅዱስ ላይ የደረሱ ስደቶች

በመሠረቱ ቤተ ክርስቲያን ከተመሠረተችበት ጊዜ ጀምሮ ከስደት አላረፈችም። ሐዋርያትም ዘመናቸውን ያሳለፋት በስደት ነው። እንዲሁም የእውነተኛ አማኞች ትውልድ ሁሉ ሲሰደድ ቆይተዋል።

የ20ኛው መቶ ዓመት ስደት ካለፈት ዘመናት ስደት ጋር ሲነጻጸር ዝቅተኛ ይመስላል። እርግጥ ነው በ4ኛው መቶ ዓመት ላይ በቆስጠንጢኖስ ወደ ክርስቲያና መለወጥ ለቤተ ክርስቲያን ነጻነት ከታወጀበት ጊዜ ጀምሮ ሕጋዊ አብያተ ክርስቲያናት በመፈጠራቸው ስደቱ የተለያየ መልክ ይዟል።

ተሳዳጁ ሕጋዊት ቤተ ክርስቲያን ከዓለም ኃይሎች ጋር ተባብራ አሳዳጅ መሆኗ አስደናቂው ታሪክ ነው። በራሷ ጉዳይ ብቻ ሳይሆን በመንግሥትም ጉዳይ ባለሥልጣን በመሆን ይልቁንም ተልእኮዋን ረስታ ወግና ባህልን ማጥበቅ ያዘች። የእግዚአብሔር ቃል ወደ ሰዎች እጅ እንዳይገባ በሲኖዶሲ ማገድ ጀመረች። (በ1229 ሲኖድ ኦፍ ቶውሎስ [Synod of Toulouse] በሚባለው መጻሕፍት ቅዱስ ይዞ የተገኘ ፍርድ “በእሳት ተቃጥሎ” እንዲሞት ነበር።

ቅዱስ መጽሐፍ ወደ ተራው ሰው እጅ እንዲገባ የሚታገሉትንም ሁሉ ማውገዝ ማሰር መገረፍ ማሳደድ ባኋሏ እደረገኛው።

በኋላ መንፈሳዊ መነቃቃት እያየሰ በመሄዱ ልትቆጣጠረው እንዳልቻለች ስትገነዘብ ሕጉን አሻሻልን በማለት “ማንም ሰው ግለሰቡ መጽሐፍ ቅዱስን ለማንበብ ብቁ ነው ብሎ ጳጳሱ የምስክር ወረቀት ካልሰጠው በቀር መጽሐፍ ቅዱስ ይዞ ቢገኝ ውግዝ ነው” ተባለ።

ተራው ሰው እንዳያነብ ይቀርቡ ከነበሩት ምክንያቶች

1. ምዕመናኑ ያለስተማሪ ቢያነቡት አይረዱትም
2. የቤተ ክርስቲያንን ኅብረት ያፋልሳል
3. ክህደትን ያስከትላል የሚሉ ነበሩ።

እነዚህ ጥንታዊያን አብያተ ክርስቲያናት መጽሐፍ ቅዱስን እስከ ዛሬ ለምን ሲያሳድዱ እንደኖሩ ለመገንዘብ ያዳግታል።

ዛሬ በኢኮሎጂያን እንደሚደረግ የምንሰማውን የቅዱስ መጽሐፍ ማቃጠል ማሳደድ እነርሱም ሲፈጽሙት ናረዋል።

በዚህ ዓይነት መጽሐፍ ቅዱስ የታቦት ያህል እንዲከበር እንጂ እንዳይነካ፤ ቅድስናው ተጠብቆና ተከብሮ እንዲኖር በጥንታዊው ቋንቋ ብቻ “በመቅደስ ውስጥ ብቻ በካህናት መነገር አለበት” በማለት አፍነውት ናረዋል። ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ ጸሐፍትንና ፈሪሳዊያንን ከእምነት ይልቅ ወገና ሥራዓትን በማጥበቃቸው እንደወቀሰ እነዚህንም እንደሚወቅስ አያጠራጥርም። (ኢሳ 29:13-15፤ ማቴ 23:13)

ዘላለማዊ መጽሐፍ

መጽሐፍ ቅዱስ “የተዓምር መጽሐፍ” ይባላል። ይህ ቅጽል የተሰጠው ግን ስለ አስደናቂ ነገሮች ስለሚተርክ አይደለም። በየዘመኑ በተነሡበት ጠላቶች ላይ እያሸነፈ ሲሰራጭ በመኖሩ እንጂ እንደ መጽሐፍ ቅዱስ በዓለም ዙሪያ ጦርነት የታወጀበት የተሰደደ እንዳይተረጉም እንዳይታተም እንዳይሰራጭ የተወገዘ የለም። እየተሰበሰበ ተቃጥሏል። ዳሩ ግን ከዓመት ዓመት ቤስት ሴለር (ከፍተኛ ገበያ ያለው) ነው። ለምን ግን ሊጠፋ አልቻለም?

መዝ 119:89፤ ኢሳ 40:8፤ ማቴ 24:35፤ 1 ጴጥ 1:25 በመመልከት መረዳት ይቻላል። መጽሐፍ ቅዱስን መሪዎች፣ ጠበብት፣ ፈላስፎችና ተራው ሰው “ታላቁ መጽሐፍ” ይሉታል። ይህ መጽሐፍ በየዓመቱ በሚሊዮን ወደሚቆጠሩ ቤቶች ይገባል። ይህ መጽሐፍ “እኔ ማነኝ? ለምን ተወለድሁ? አምላኬን እንደት ማወቅና ማስደስት እችላለሁ?” የሚሉ የሰው ልጆችን መሠረታዊ ጥያቄዎች ይመልሳል። መጽሐፍ ቅዱስ እግዚአብሔር ከዓለሙና ከሰው ጋር ያለውን ግንኙነት እንዲሁም ሰው ከሰው ጋር ሊኖረው የሚገባውን ግንኙነት ይገልጻል። የደጎንነትን መንገድ፣ የዕረፍትና የሰላምን መንገድ ግልጽ ባለ ሁኔታ ያመለክታል። የአልፎ አካላት አንገቢዎችን ሕይወት ይለውጣል። የብዙዎችንም ሕይወት ያጽናናል፤ ይመራል፤ ያበረታታል፤ የኅብረተሰብን ኑር ለውጧል። (ኤር 23:29፤ ሮሜ 1:16)።

“የእግዚአብሔርን ቃል እንደ መንፍስ ቅዱስ ሰይፍ ያዙ።” ኤፌ 6:17